تاریخ

اتم ټولګی

تاریخ - اتم ټولګی

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهنې وزارت
د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو د روزنې او د ساینس د مرکز معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف لوی ریاست

تاریخ

اتم ټولگی

۱۳۹۰ هـ . ش

ليکوالان:

- د کتور فاروق انصاري
- سرمولف عبدالغیاث غوري
پوهنیاره انیسه محمود عمر
- د مولف مرستیال عبدالمالک عابد
- د مولف مرستیال محمد حسین احمدزی

مسلکي اډیټور:

- پوهنوال محمد رسول باوري

د ژبي اډیټور:

- عبدالقیوم مشوانی

ديني، سیاسي او فرهنګي کمېټه:

- مولوي عبدالصبور عربي
- دکتور محمد یوسف نیازی
- حبیب الله راحل د پوهنې وزارت سلاکار د تعلیمي نصاب د پراختیا په ریاست کې.

د څارنې کمېټه:

- دکتور اسدالله محقق د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو د روزنې او د ساینس مرکز معین.
- دکتور شېرعلي ظریفي د تعلیمي نصاب د پراختیا د پروژې مسؤول.
- د سرمؤلف مرستیال عبدالظاهر ګلستاني د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف لوی رئیس.

طرح او ډیزاین: حمیدالله غفاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمنِ الرَّحیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي سرود

دا وطن افغانستـــان دی — دا عزت د هـــر افـــغان دی
کور د سولې کور د تورې — هر بچی يې قهرمـــــان دی
دا وطن د ټولو کور دی — د بـــلوڅـــو د ازبکـــو
د پښتـــون او هزاره وو — د تـــرکمنـــو د تاجکـــو
ورسره عرب، گوجـر دي — پـــاميريان، نورستانيـــان
براهوي دي، قزلباش دي — هـــم ايمـــاق، هم پشه يان
دا هيـــواد به تل ځليږي — لـــکـه لمـر پر شنه اسمـان
په سينـه کې د اسيـا به — لـــکـه زړه وي جـاويدان
نوم د حق مو دی رهبـــر — وايو الله اکبر وايو الله اکبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

د پوهنې د وزير پيغام

ګرانو ښوونکو او زده کوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختيا او پرمختګ بنسټ جوړوي. تعليمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکی دی چې د معاصر علمي پرمختګ او ټولنې د اړتياوو له مخې رامنځته کېږي. څرګنده ده چې علمي پرمختګ او ټولنيزې اړتياوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعليمي نصاب هم علمي او رغنده انکشاف ومومي. البته نه ښايي چې تعليمي نصاب د سياسي بدلونونو او د اشخاصو د نظريو او هيلو تابع شي.

دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې ارزښتونو چمتو او ترتيب شوی دی. علمي ګټورې موضوعګانې پکې زياتې شوې دي. د زده کړې په بهير کې د زده کوونکو فعال ساتل د تدريسي پلان برخه ګرځېدلې ده.

هيله من يم دا کتاب له لارښوونو او تعليمي پلان سره سم د فعالې زده کړې د ميتودونو د کارولو له لارې تدريس شي او د زده کوونکو ميندې او پلرونه هم د خپلو لوڼو او زامنو په باکيفيته ښوونه او روزنه کې پرله پسې ګډه مرسته وکړي چې د پوهنې د نظام هيلې ترسره شي او زده کوونکو او هېواد ته ښې برياوې ور په برخه کړي.

پر دې ټکي پوره باور لرم چې زموږ ګران ښوونکي د تعليمي نصاب په رغنده پلي کولو کې خپل مسؤوليت په ريښتوني توګه سرته رسوي.

د پوهنې وزارت تل زيار کاږي چې د پوهنې تعليمي نصاب د اسلام د سپېڅلي دين له بنسټونو، دوطن دوستی د پاک حس په ساتلو او علمي معيارونو سره سم د ټولنې د څرګندو اړتياوو له مخې پراختيا ومومي.

په دې ډګر کې د هېواد له ټولو علمي شخصيتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده کوونکو له ميندو او پلرونو څخه هيله لرم چې د خپلو نظريو او رغنده وړانديزونو له لارې زموږ له مؤلفانو سره د درسي کتابونو په لا ښه تاليف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه چې د دې کتاب په چمتو کولو او ترتيب کې يې مرسته کړې، له ملي او نړيوالو درنو مؤسسو او نورو دوستو هېوادونو څخه چې د نوي تعليمي نصاب په چمتو کولو او تدوين او د درسي کتابونو په چاپ او وېش کې يې مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم.

ومن الله التوفيق

فاروق وردګ

د افغانستان د اسلامي جمهوريت د پوهنې وزير

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیک لړ

لومړی څپرکی: افغانستان او اسلام ۱-۱۲

لومړی لوست: افغانستان ته د اسلام راتګ

دویم لوست: د افغانستان اوضاع د امویانو په دورې کې

دریم لوست: د افغانستان اوضاع د عباسیانو په دورې کې

څلورم لوست: د افغانستان د وګړو او عربو مسلمانو متقابلې اغېزې یو پر بل باندې

دویم څپرکی: د افغانستان خپلواک اسلامي حکومتونه ۱۳-۲۸

پنځم لوست: طاهریان، صفاریان، سامانیان

شپږم لوست: غزنویان او سلجوقیان

اووم لوست: غوریان او خوارزم شاهیان

اتم لوست: مغولان، تیموریان او د کرت اولاده

دریم څپرکی: د کندهار له پاخون نه مخکې د افغانستان او ګاونډیو هېوادونو اړیکې ۲۹-۳۸

نهم لوست: د ماوراء النهر شیبانیان او استراخانیان

لسم لوست: د هند بابریان

یوولسم لوست: د ایران صفویان

څلورم څپرکی: د کندهار غورځنګ ۳۹-۴۲

دولسم لوست: د کندهار پاڅون

دیارلسم لوست: د میرویس خان ځای ناستي

پنځم څپرکی: د ګاونډیو هېوادونو تاریخ په منځنیو او نویو پېړیو کې ۴۷-۷۲

څوارلسم لوست: ایران په منځنیو او نوو پېړیو کې

پنځلسم لوست: هند په منځنیو او نوو پېړیو کې

شپاړلسم لوست: روسیه په منځنیو او نوو پېړیو کې

اوولسم لوست: چین په منځنیو او نوو پېړیو کې

شپږم څپرکی: د اروپا تاریخ ۲۳-۸۰

اتلسم لوست: په منځنیو پیړیو کې د اروپا عمومي اوضاع

نولسم لوست: صلیبي جګړې

شلم لوست: د اروپا رنسانس

یوویشتم لوست: په پوهه، ادب او فرهنګ کې بدلونونه

دوه ویشتم لوست: په اروپا کې لوی انقلابونه

اووم څپرکی: د امریکا تاریخ ۸۱-۹۳

درویشتم لوست: د مایا تمدن

څلور ویشتم لوست: د ازتک تمدن

پنځه ویشتم لوست: د اینکا تمدن

شپږ ویشتم لوست: د امریکا کشف او د مهاجرتونو پیل

اوه ویشتم لوست: د امریکا د متحده ایالاتو خپلواکي

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی څپرکی

افغانستان او اسلام

په لاندنیو لوستونو مشتمل دی:

۱- افغانستان ته د اسلام راتګ؛

۲- د افغانستان اوضاع د امویانو په دوري کې؛

۳- د افغانستان اوضاع د عباسیانو په دوري کې؛

۴- د افغانستان د خلکو او مسلمانو عربو یو پر بل باندې متقابلې اغېزې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د څپرکي موخې:

۱- په هېواد کې د اسلام د دین د خپرېدا د څرنګوالي او د اسلام د ښکارېدا په درشل کې د افغانستان له عمومي اوضاع سره د زده کوونکو اشنا کول؛

۲- د امویانو او عباسیانو په دورو کې د افغانستان له عمومي اوضاع سره د زده کوونکو اشنا کېدنه؛

۳- په دریو لومړنیو هجري پېړیو کې د افغانستان د خلکو او عربو مسلمانانو ترمنځ د راکړې ورکړې سره د زده کوونکو اشنا کېدل.

افغانستان ته د اسلام راتګ

په کابل کې د شاه دوشمشېره جومات

ایا پوهېږئ چې افغانستان ته اسلام څرنګه راغی او زموږ خلکو ولې د اسلام اسماني دین ومانه؟

د افغانستان اوضاع د اسلام د څرګندېدا پر مهال

د اسلام د راتګ په نږدې مهالونو کې افغانستان د ژوند د بېلا بېلو اړخونو له پلوه د یوه بنسټيز بدلون لپاره چمتو شوی و.

د ساري په ډول زموږ په هېواد کې یو داسې پیاوړی حکومت چې ولایتونه او بېلا بېلې سیمې تر خپلې واکمنۍ لاندې ولري شتون نه درلود او هره برخه د بېلا بېلو واکمنانو له خوا اداره کېدله. د هېواد په شمال کې **ترکانو** حکومت کاوه او د **هندوکش** په سوېل کې د **رتبیل شاهانو** واکمني وه. په لوېدیځ کې په **ساسانیانو** پورې تړلو والیانو د چارو واګې په لاس کې لرلې.

له ټولنیزه پلوه د طبقاتو شتون او د وېنې او توکم په اصالت باندې باور هم خلک له ستونزو سره مخامخ کړي وو. د کورنۍ جوړښت هم ټینګ او محکم بنسټ نه درلود، په ښځو باندې ظلم رواګڼل کېده او له دیني پلوه هم زموږ هېواد وال د بېلا بېلو ادیانو منونکي وو. په تېره **بودايي** او **زردشتي** ادیانو ډېر منونکي او پلویان درلودل.

لمر ته عبادت هم رواج درلود. او له بله پلوه د لوړ پوړو شخصیتونو او د ځواک د خاوندانو له خوا

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ظلمونو او تېريو او د عدالت د نشتوالي له کبله په خلکو کې يوه عمومي نارضايتي او ګډوډي تر سترګو کېده.
په همدې حالت کې د اسلام اوازه زموږ هېواد ته راورسېده. يعني هغه دين چې خلک يې يو ښتن، خپلواکۍ، عدالت او برابرۍ ته رابلل ډېر ژر د دې دين دعوت کوونکو او مجاهدينو ځانونه زموږ د هېواد تر پولو راورسول.

د اسلام د دين خپرېدا

د افغانستان په لوري د اسلام پرمختګ د **حضرت عمر فاروق** (رض) د خلافت په دورې کې پيل شو. له **نيشاپور** څخه وروسته **هرات** لومړنی ښار وو چې د مسلمانانو تر ولکې لاندې راغی. وروسته نور ښارونه هم د اسلام د لښکرو لاس ته ورغلل.

په تېره له ۴۱ سپوږميز/۶۶۱ ز کال نه وروسته دغه مخ ته تګونو لا زور واخيست او زموږ د هېواد ډېر ښارونه د مسلمانانو تر ولکې لاندې راغلل. خو د اسلام د دين مکمل رواج او خپرېدنه هغه مهال پيل شو کله چې دننه په هېواد کې يو لړ کورنيو عناصرو او ځواکونو لکه **سيستاني صفاريانو** د اسلام دين ته د ساتنې او د دغه آسماني دين د خپرېدا په منظور خپلې ملاوې وتړلې.

په ټولګي کې فعاليت:

زده کوونکي دې په دوو ډلو وويشل شي، لومړۍ ډله دې د افغانستان اوضاع له اسلام څخه دمخه روښانه کړي او دوهمه ډله دې په افغانستان کې د اسلام د خپرېدا د څرنګوالي په هکله رڼا واچوي.

پوښتنې:

۱- د اسلام د راتګ پر مهال زموږ د هېواد په شمالي او لوېديځو برخو کې کوم قامونه واکمن وو؟
۲- د هغو اديانو نومونه واخلئ چې له اسلام څخه دمخه يې زموږ په هېواد کې رواج درلود.
۳- ستاسو په اند زموږ په هېواد کې ولې خلکو له اسلام څخه هرکلی وکړ؟
۴- ولې يوشمېر خلکو د عربو واکمنانو په وړاندې پاڅون وکړ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان وضع د امويانو په دورې کې

د امويانو د کورنۍ په باب څه معلومات لرئ. ایا خبر یاست چې د دوی په دورې کې اسلام ډېره پراختیا وموندە؟

اموي کورنۍ د قریشو په قام پورې اړوندیږي. هغوی له **٤١** سپوږمیز/ ٦٦١ ز کال نه وروسته اسلامي خلافت ترلاسه کړ او د ۹۰ کلو لپاره یې په اسلامي نړۍ باندې حکومت وکړ. د امویانو د واکمنۍ پر مهال اسلام د نړۍ په ډېرو سیمو کې خپور شو.

د دوی په زمانې کې د افغانستان کابو ټولې سیمې د اسلام په رڼا روښانه شوې. او د عربو بېلې بېلې طایفې له **جزیرة العرب** نه **خراسان** یا **اوسني افغانستان** ته راکډې شوې.

د یحیی بن زید پاڅون

د افغانستان خلکو ځینې وخت د اموي واکمنانو په وړاندې د پاڅونونو څخه چې د دوی د سیاسي مخالفینو له لوري ترسره کېدل ملاتړ کاوه.

له دغو پاڅونونو څخه یو هم د بني هاشم د کورنۍ دیوه غړي **یحیی** د **زید** د **زوی** پاڅون و، چې په **جوزجان** کې رامنځ ته شو. یحیی په ۱۲۶ سپوږمیز/ ۷۴۴ ز کال کې له خپلو ۱۲۰ تنو ملګرو سره و وژل شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابومسلم خراساني

عبدالرحمن ملقب په **ابومسلم** په ۱۰۰ سپوږمیز/ ۷۱۹ ز کال د **جوزجان** په **سفید نج** کې زیږېدلی او د **زید د زوی یحیی** تر شهادت وروسته یې د امویانو پر ضد د پاڅون مشرتوب په غاړه واخیست او په۱۲۹ سپوږمیز/ ۷۴۷ ز کال کې یې د کوچني اختر په ورځ په سفید نج کې د امویانو بیرغ راکوز کړ او په بدله کې یې د عباسیانو جنډه چې تور رنگ یې درلود پورته کړه.

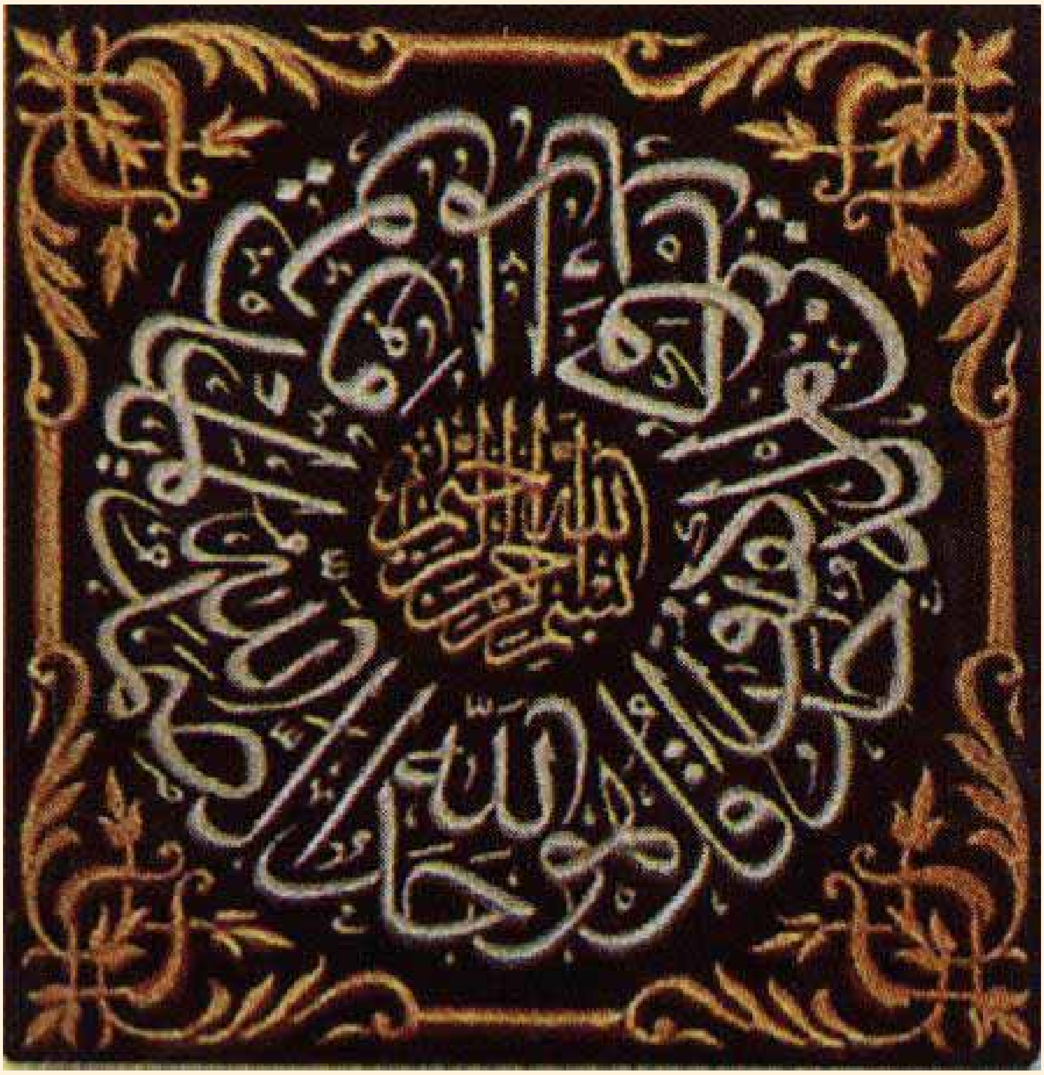

ده د خلکو په مرسته د افغانستان ځینې نومیالي ښارونه یو په بل پسې ونیول. ابومسلم په وروستیو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اموي دولت ته ماتې ورکړه او په ۱۳۲ سپوږمیز/ ۷۵۰ ز کال کې یې خلافت د عباسیانو ځانګې ته ولیږه. خو عباسي خلیفه منصور چې د خراسان د خلکو ترمینځ یې د ده د نفوذ څخه وېره درلوده بالاخره هغه یې په ۱۳۷ق/۷۵۵ ز کې په یو چل سره وواژه. ابو مسلم په دې وخت کې ۳۸ کلن و.

امیر پولاد او امیر کروړ

امیر پولاد د افغانستان په مرکزکې د غور له امراو و څخه و . ده هم کله چې واورېدل چې د افغانستان خلک

د ابومسلم پاڅون له تورو جنډو سره

د ابو مسلم خراسانی پر شاوخوا راټول شوي په عباسي نهضت کې ګډون وکړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

امیر کروړ د امیر پولاد زوی و. ده هم په **عباسي پاخون** کې د پام وړ برخه لرله. او زیاتې بریاوې یې ترلاسه کړې دي.

دی د پښتو ژبې یو ډېر پوه، لایق او پوخ شاعر هم و. ویل کیږي چې د اسلام له راتګ څخه وروسته لومړنی پښتو حماسي شعر ده ویلی دی.

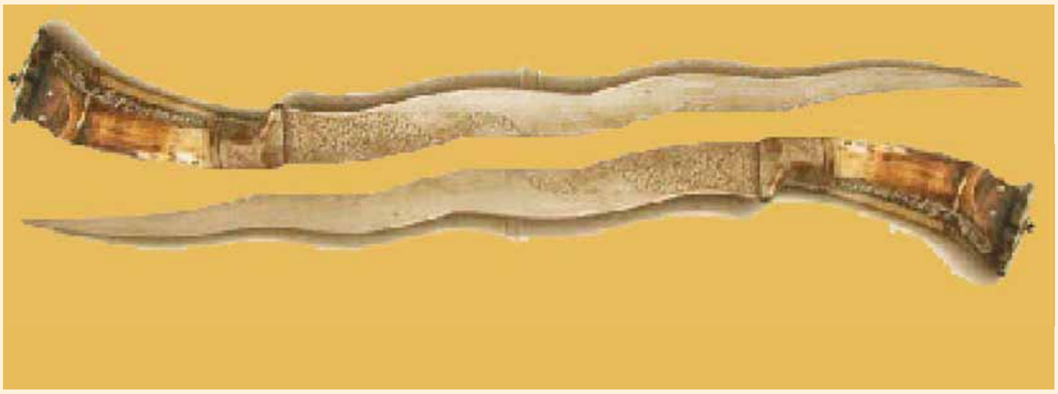

په ټولګي کې فعالیت:

زده کوونکي دې په دوه الف او ب ډلو و ویشل شي. الف ډله دې د ابومسلم د پاخون لاملونه څرګند کړي او د ب ډله دې د نقشې نه په ګټې اخیستنې سره د امویانو د خلافت د مرکز په لوري د ابومسلم او د هغه د پلویانو تګ لوري وټاکي.

پوښتنې:

۱- ولې د افغانستان خلکو د اموي خلافت ضد پاخونونو څخه پلوي وکړه؟

۲- تش ځایونه ډک کړئ.

ابومسلم په .... وزیږید او له دې نه چې د .... پر ضد پاخون وکړ. خلکو له هغه څخه پلوي وکړه.

۳- امیر پولاد او امیر کروړ د افغانستان په کوم ځای کې امارت درلود.

۴- ستاسو په اند امیر پولاد او امیر کروړ ولې له عباسي پاخون او نهضت څخه پلوي وکړه؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان اوضاع د عباسیانو په دورې کې

د عباسي کورنۍ په هکله څه معلومات لرئ؟ او ایا دا خبره تاسو ته څرګنده ده چې هغوی د افغانستان د خلکو د پلوۍ په قیمت خلافت ته ورسېدل.

عباسیان د اسلام د ګران پیغمبر (ص) تره (حضرت عباس رض) ته منسوب دي او د قریشو له هاشمي څانګې څخه ګڼل کیږي. عباسي کورنۍ د لومړنۍ هجري پېړۍ نه وروسته د سیاست ډګر ته ودانګل. او کله چې د افغانستان د هغه وخت له ناارامې وضعې څخه خبر شول نو په ۱۰۹ سپوږمیز/ ۷۲۷ ز کال کې یې خپل داعیان او مُبلغان زموږ هیواد ته راواستول.

د افغانستان یا د هغه وخت خراسان خلکو چې د ځینو عربي واکمنانو د کړنو په وړاندې ښه نظر نه درلود له عباسي غورځنګ څخه پلوي وکړه. عباسیان زموږ د خلکو د سرښندنو او مبارزو له امله په ۱۳۲ سپوږمیز/ ۷۵۱ زېږدیز کال کې خلافت ته ورسېدل. د عباسیانو د خلافت دوره ۵۲۳ کاله وه او په پای کې په ۶۵۶ سپوږمیز/ ۱۲۵۸ ز کال کې د خلافت دغه لړۍ د مغولو په واسطه له منځه ولاړه.

برمکیا ن

برمکیان په اصل کې د یوه سړي چې برمک نومېده له اولادې څخه دي. برمک د بلخ د نوبهار د زردښتي اورتون یو موبد روحاني و. د دې کورنۍ نومیالی او ستر شخصیت **خالد** د برمک زوی دی چې د منصور عباسي د وزیر او سالارکار په توګه یې دنده ترسره کوله. له خالد څخه وروسته د ده زوی **یحیی** د دې کورنۍ یو پوه او د نفوذ خاوند بلل کیږي. دی د عباسي خلیفه مهدي له لوري د هارون الرشید د ښوونې او روزنې لپاره د ښوونکي په توګه وګمارل شو.

ده وروسته بیا د **هارون الرشید** د حکومت په دورې کې د عباسي خلافت ټولې چارې په خپل لاس کې ونیولې او د خپلو دوو زامنو سره یې هغوی ته کار کاوه. څه موده وروسته هارون الرشید پر هغوی باندې بدگمان شو. په ۱۸۷ سپوږمیز/ ۸۰۳ زکال کې یې **جعفر** د یحیی زوی ووژه او په خپله یحیی او د ده کورنۍ یې بندي کړه. د برمکیانو ټول مالونه یې ضبط کړل له دې پېښې وروسته له **برمکیانو** څخه بل داسې ستر شخصیت راپورته نشو.

په عباسي دورې کې کلتور او پوهنه

د عباسیانو په پیر (دورې) کې افغانستان د یوشمېر سترو شخصیتونو د ځلېدو کتونکی او شاهد و، چې د علمي او ادبي اثارو په رامنځ ته کولو سره یې خپل نوم نومونه تل پاتې کړي دي. د ساري په ډول:

محمد، احمد او حسن د موسی بن شاکر خراساني زامن چې په **ریاضیاتو** کې یې له ځانه اثار پرېښودلي دي. دغه راز ابومعشر جعفر بن محمد بلخي مشهور ریاضي پوه چې ۱۲ کتابونه یې تالیف کړي دي؛ **بشار** بن برد تخارستاني چې په عربي شعر کې یې ډېر نوم وتلی و؛ **ابوزید** احمد بن سهل بلخي، ادیب، متکلم، فیلسوف او د جغرافیې د پوهنې پوه له بلخ څخه؛ ابوزید چې د جغرافیې او فلسفې په پوهنو کې یې کتابونه تالیف کړي دي؛ **ابو محمد هاشم** بن زید سرواني چې د عربو د شعر په باره کې یو کتاب ولیکه.

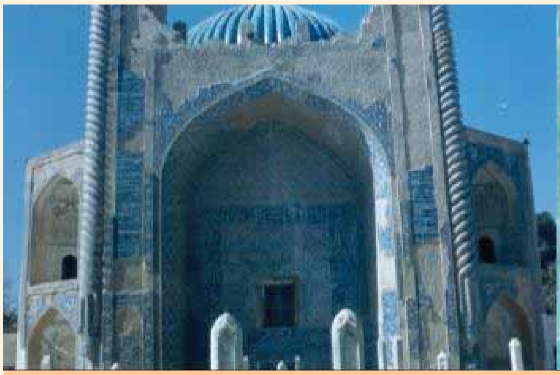

په بلخ کې د ابونصر پارسا جومات

په ټولګي کې فعالیت:

زده کوونکي دې په ګډه، د عباسیانو په دوره کې د افغانستان د خلکو د مهمو چوپړونو په اړه خبرې اترې وکړي او هغوی دې لیک لړ کړي.

پوښتنې:

۱- تش ځای ډک کړئ:

عباسیانو د خلکو د .... په دلیل زموږ په هېواد کې ځانله د پېښو د پل ځای وموند.

۲- د دې دورې د درې تنو فرهنګي شخصیتونو نومونه واخلئ.

۳- د نوبهار اورتون په دغو کومو ښارونو کې شتون درلود؟

الف (کندهار)　　ب (هرات)　　ج (بلخ)　　د (کابل)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان د وګړو او عربو مسلمانو متقابلې اغېزې

ایا پوهېږئ چې افغانستان او اسلام یوه بل ته سره ډېر مهم کارونه کړي دي؟

د اسلام په راتګ سره زموږ هېواد د خپل تاریخ په یوه نوي پړاو کې ګام کېښود. اسلام زموږ خلکو ته یوه نوې پېژندګلوي (هویت) ورکړ او تر دې وروسته زموږ هېواد اسلامي هېواد وبلل شو. دغه نوی هویت زموږ د خلکو د لا ټینګ یووالي لامل وګرځېد ځکه ټول قامونه او قبایل د یوه دین او یوې عقیدې او اند خاوندان شول.

د اسلام دین هغه خندونه چې د پوهې د ترلاسه کولو په لارې کې یې شتون درلود له منځه لرې کړل. او د پوهنې انحصار یې چې د ځواکمنو خلکو، شتمنو وګړو او حکم چلوونکو انسانانو په واک کې وو له منځه یووړ. په همدې دلیل علم او پوهنې وده وکړه زموږ په هېوادکې د پوهانو او عالمانو شمېر زیات شو. او ډېر شمېر وګړو (افرادو) د یادونې وړ چوپړونه یې د پوهې نړۍ ته وړاندې کړل.

له بله پلوه زموږ د هېواد خلکو د اموي دورې د ځينو عربو واليانو د بې عدالتۍ د چلند پر ضد پاڅون وکړ. هغوی په **عباسي نهضت** کې د **ابومسلم** تر لارښوونې لاندې برخه واخيسته.
دغه راز د دې هېواد وګړو د اسلام د خپراوي په منظور ډېرې سرښندنې وکړې. او ختيځو سيمو ته يې اسلام خپور کړ.
لنډه دا چې د اسلام او افغانستان اغېزه يوه متقابله اغېزه ګڼل کېدای شي. اسلام زموږ خلکو ته يو نوی هويت ورکړ، يو والی او وحدت يې وروبانښه، د پوهنو دروازې يې پرانستلې. د افغانستان خلکو هم د پوهنيزو او کلتوري چوپړونو د پکارولو له لارې او دغه رنګه د سر او ځان نه تېرېدنې په ذريعه د اسلامي تمدن د پرتمينې ماڼۍ په ودانولو کې ښه او غوره برخه واخېسته. په تېره پوهانو په دې لارې کې ډېر زيارونه وايستل.

په مزار شريف کې د حضرت علی بن ابي طالب (رض) زيارت ځای

په ټولګي کې فعاليت:
ګران زده کوونکي دې په دوه ډلو وويشل شي. لومړۍ ډله دې د اسلام چوپړونه افغانستان ته او دويمه ډله دې اسلام ته د افغانستان خدمتونه څرګند کړي.

پوښتنې:
۱- ستاسو په اند د اسلام ډېره مهمه اغېزه پر افغانستان باندې څه وه ؟
۲- د اسلام له راتګ څخه وروسته ولې زموږ په هېواد کې پوهان ډېر شول ؟
۳- ايا اسلام په دې بريالی شو چې زموږ خلکو ته يو والی وبښي؟ روښانه يې کړئ.
۴- تش ځايونه ډک کاندئ.
اسلام راغی .... ته يې بدلون ورکړ او مونږ ته يې .... راوباښه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هرات کې د اختیارالدین کلا

دویم څپرکی

د افغانستان خپلواک اسلامي حکومتونه

د افغانستان خپلواک اسلامي حکومتونه په لاندنیو لوستونو کې شامل دي:

۱- طاهریان، صفاریان او سامانیان؛
۲- غزنویان او سلجوقیان؛
۳- غوریان او خوارزم شاهان؛
٤- مغولان، تیموریان او دکرت کورنی.

د څپرکي موخې:

په دې څپرکي کې له لاندې مطالبو او موضوعاتو سره اشنا کيږئ.

۱- په افغانستان کې د خپلواکو سيمه ييزو اسلامي حکومتونو د جوړيدو له لارو چارو سره د زده کوونکو اشنا کېدل؛

۲- د زده کوونکو اشنا کول له هغو شخصيتونو سره چې د افغانستان د بيا خپلواکه کولو په لاره کې يې گامونه پورته کړل؛

۳- په افغانستان کې له اسلام څخه په راوروسته موډې کې د سيمه ييزو واکمنانو له لړيو سره د زده کوونکو اشنا کول؛

۴- د سيمه ييزو حاکمانو له کورنيو سره د سلاطينو د اړيکو په څرنگوالي باندې د زده کوونکو اشنا کېدل؛

۵- په افغانستان باندې د چنگيز او تيمور د لښکرو د يرغل د څرنگوالي او دغه راز د مغولانو او کرت د اولادې ترمنځ د اړيکو د جوړېدو د څرنگوالي په هکله د زده کوونکو اشنا کول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

طاهريان، صفاريان او سامانيان

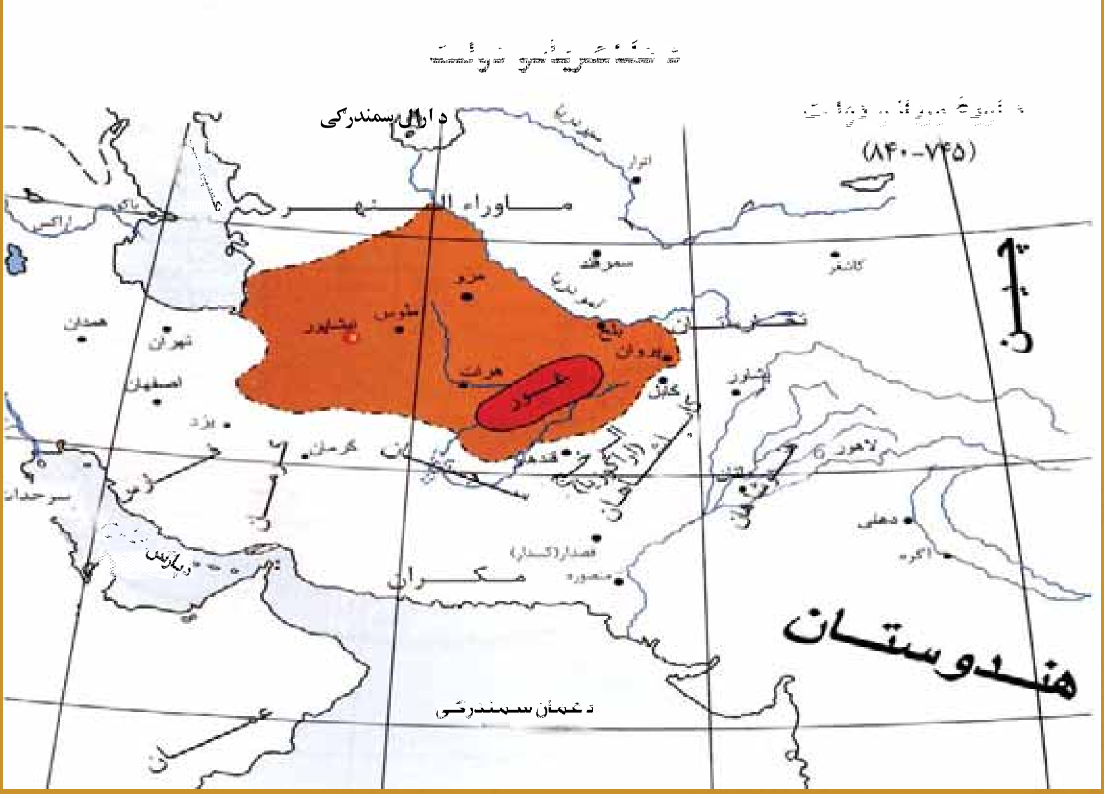

آيا پوهېږئ چې لومړني اسلامي خپلواک حکومتونه زموږ په هېواد کې جوړ شول؟

طاهريان

طاهر د حسين زوی په اصل کې د هرات د **پوشنګ** او يا اوسني **زنده جان** له وګړو څخه و. دی په **۱۵۹** سپوږميز/ ۷۷۶ ز کال کې زېږېدلی دی.

طاهر د ځوانۍ له هماغه لومړي سر څخه په تولنيزو او سياسي چارو کې ګډون کاوه. ده د دوه عباسي ورونو له منځه د مامون الرشيد پلوي کوله او په ۱۹۵ سپوږميز/ ۸۱۱ ز کال کې يې امين ووواژه.

له دې وروسته مامون الرشيد خليفه شو. طاهر د خليفه له لوري د خراسان د واکمن په توګه وګمارل شو او د ۲۰۷ سپوږميز/ ۸۲۲ ز کال د جمعې په ورځ منبر ته لاړ او د خليفه نوم يې له خطبې څخه وغورځاوه. او خپله خپلواکي يې څرګنده کړه. خو د همدغې ورځې په سبا ووژل شو. له ده وروسته د ده زامنو ۵۵ کاله د افغانستان په ځينو برخو واکمني وکړه.

د دې کورنۍ وروستي تن **محمد** نومېده چې په ۲۵۹ سپوږميز/ ۸۷۳ ز کال کې د ليث صفاري د زوی **يعقوب** له خوا ونيول شو او د سيستان په بندتون (زندان) کې ومړ.

صفاریان

د دې کورنۍ بنسټ ایښودونکی او پیل کوونکی صفاري یعقوب د لیث زوی دی. دی د سیستان له خلکو څخه و. په ۲۰۷ سپوږمیز/ ۸۲۲ زکال کې د افغانستان په سوېل لوېدیځې سیمې کې وزېږېد. پلار یې د مسګرۍ دنده درلوده. له همدې امله یعقوب او ده ورونو عمرو، علي او طاهر ته صفاریان ویل کېږي.

یعقوب په ځوانۍ کې د عیارانو له ډلې سره ملګری شو. دی په دې ډلې کې د مشرتابه رتبې ته ورسېد. یعقوب د عیارانو په مرسته د سیستان بېلابېل ښارونه ونیول. خو د سیستان د خلکو رسمي بیعت له ده سره د ۲۴۷ سپوږمیز/ ۸۶۱ زکال د محرم د میاشتې په پنځه ویشتمه ورځ رامنځ ته شو، له دې وروسته یعقوب له رتبیل شاه سره جنګ ته ودانګل چې د دې جنګ په پایله کې زموږ د هېواد رتبې او مهمې سیمې د یعقوب په لاس کې کېوتې، دغه راز د طاهریانو د کورنۍ وروستي واکمن محمد هم د ده د لښکر له خوا ونیول شو او بندي کړای شو.

یعقوب چې په ځان کې یې د توان او ځواک احساس کاوه په ۲۶۲ سپوږمیز/ ۸۶۷ زکال کې د عباسي خلافت د پلازمینې (مرکز) د بغداد د اداري غوښتونکی شو، چې په پایله کې دا کار له عباسي خلیفه معتمد باالله سره په جنګ واوښت، خو یعقوب ماته وخوړه او په شا شو.

یعقوب په ۲۶۵ سپوږمیز/ ۸۷۹ زکال کې ومړ. او له ده څخه وروسته دده ورور عمرو د ځواک په ګدۍ ډېره ولګوله. صفاري عمرو چې سامانیان یې خپل رقیبان ګڼل په ۲۸۷ سپوږمیز/ ۹۰۰ میلادي کال کې د هغو جنګ ته ورغی. خو بلخ ته نږدې یوې سیمې کې یې ماته وخوړه او د اسماعیل ساماني اسیر شو. له دې څخه وروسته صفاري حکومت په محدوده توګه تر ۳۰۰ سپوږمیز/ ۹۱۳ زکاله پورې په سیستان کې دوام درلود.

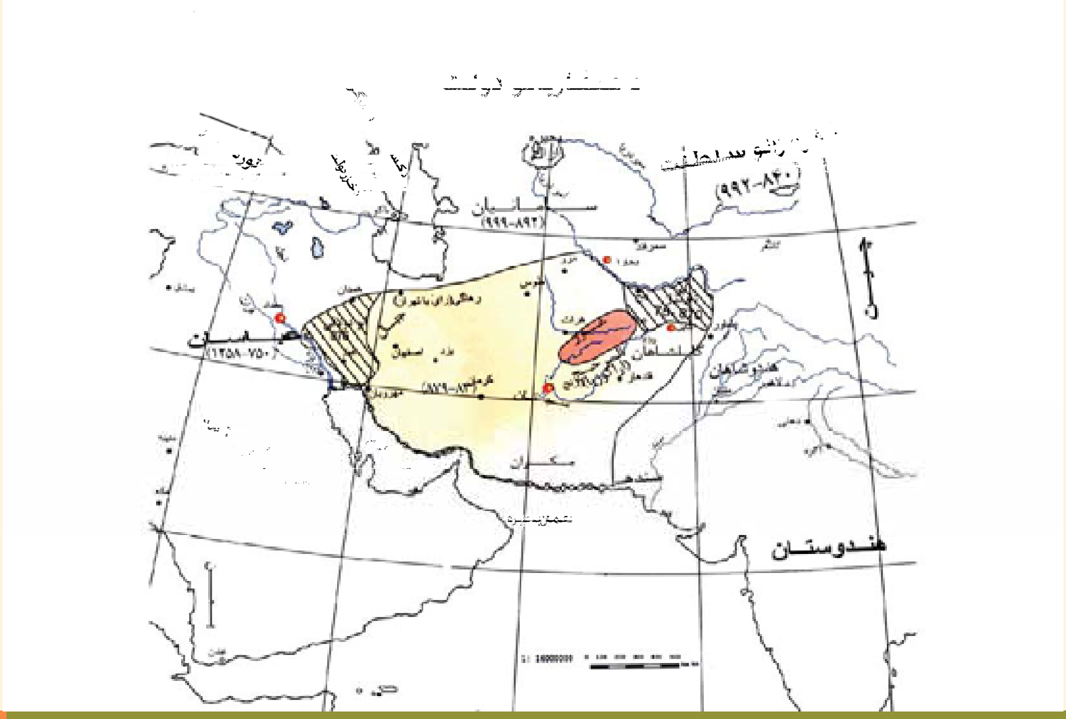

(c) ketabton.com: The Digital Library

سامانیان

سامانیان دیوه سړي چي سامان نومېده له اولادې څخه ګڼل کیږي. سامان د بلخ له خلکو څخه یو ثوک و چي د امویانو د خلافت پر مهال مسلمان شوی و. د ده زامن په حکومتي دفاترو کې رتو او مهمو دندو ته ورسېدل. د سامانیانو د حکومت بنسټ ایښودونکی اسماعیل ساماني دی.

امیر اسماعیل اته کاله تولواکي وکړه. د بخارا ښاریې خپله پلازمېنه وټاکله او ودان یې کړ.

د ده له مړینې وروسته د ده زوی احمد او تر هغه وروسته نصر تولواکۍ ته ورسېد. د نصر د واکمنۍ په دوران کې د سامانیانو دولت ډېر ښه وځلېد. خپل اوج او لوړې پوړۍ ته ورسېد. ځکه د ده په زماني کې ډېر شمېر پوهان د سامانیانو په دربار کې سره راغونډ شول.

ساماني حکومت په لومړي سر کې له ښه نظم او ښې اداري څخه برخمن و. خو له هغه وروسته چي سیمه ییزو واکمنانو ځواک ترلاسه کړ دغه حکومت له یولړ ستونزو سره مخامخ شو. یو له دغو محلي امراو څخه الپ

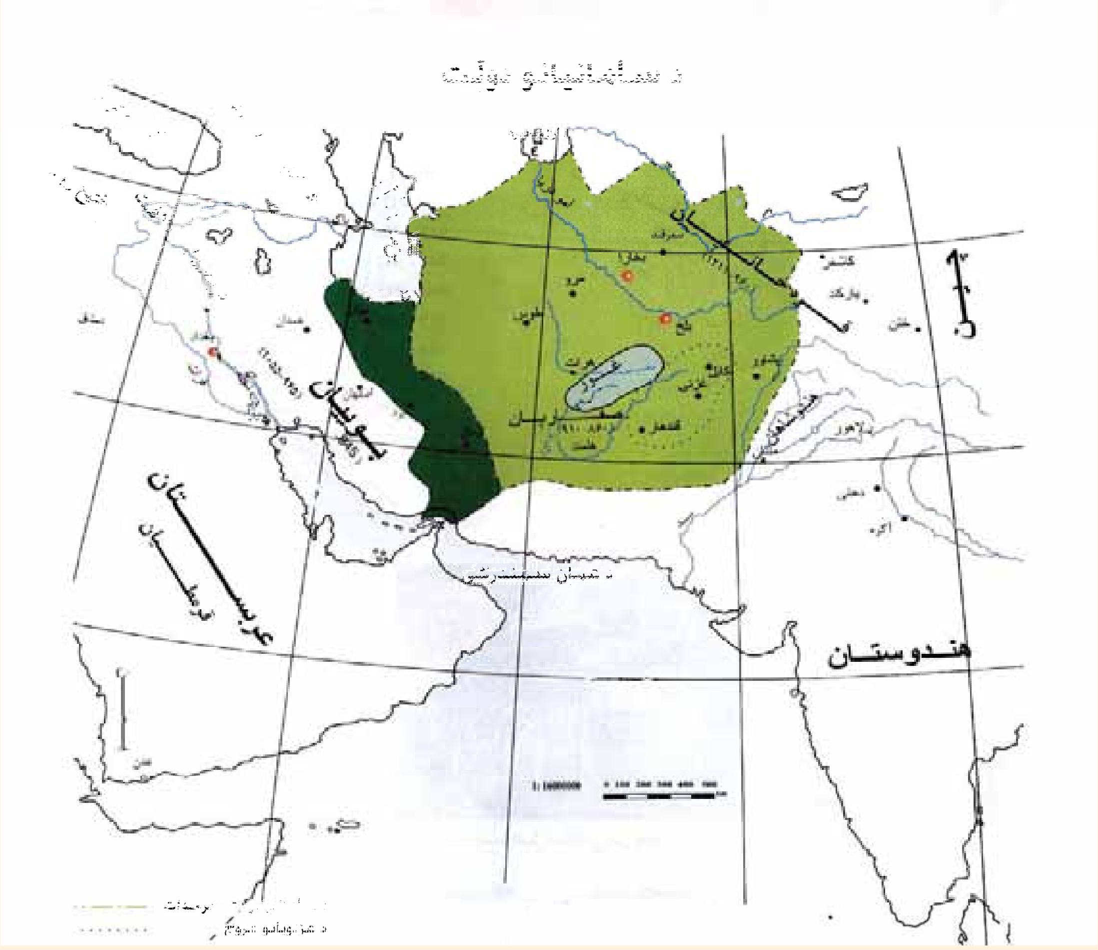

(c) ketabton.com: The Digital Library

تکین نومېده چې د سامانیانو له اوامرو څخه یې سر وغړاوه. د د افغانستان په شمال د **خلم** په سیمه کې سامانې ځواکونو ته ماتې ورکړه او له هماغه ځایه یې له خپلو پلویانو سره یو ځای په ۳۵۱ سپوږمیز/ ۹۶۲ ز کال په غزني کې دیوه نوي حکومت د بنسټ ډبره کېښوده.

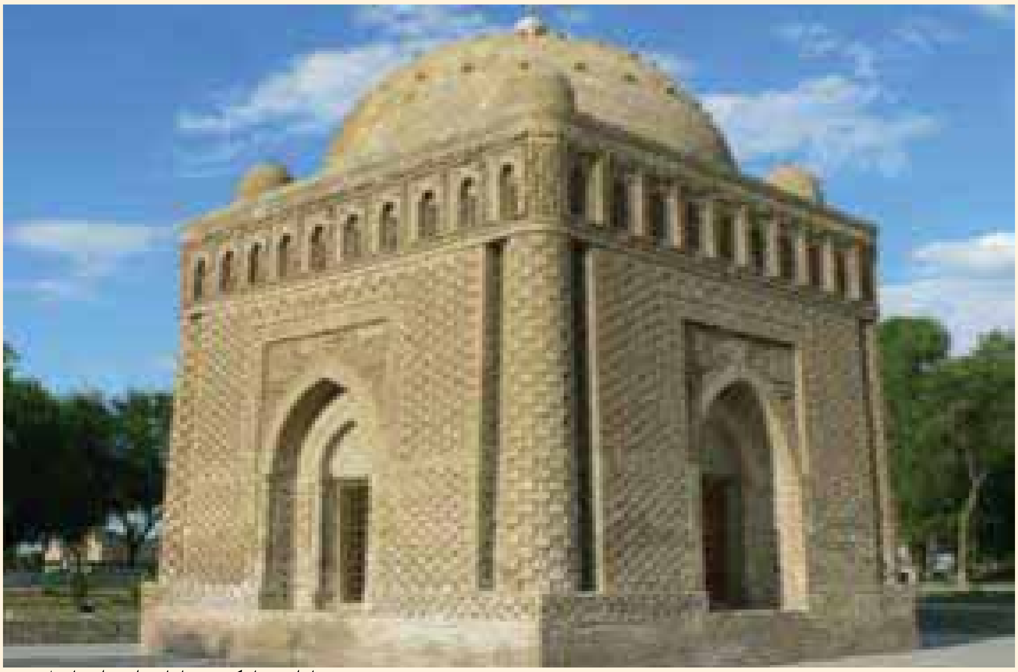

د بخارا په ښار کې د ساماني امیر اسماعیل قبر

په ټولګي کې فعالیت:

زده کوونکي دې په ډله ییزه توګه د سامانیانو د حکومت په راپرزېدا او بې واکه کېدا باندې یو له بل سره خبرې اترې وکړي.

پوښتنې:

۱- طاهر دکوم ځای و او څرنګه حکومتي لوړو پوړیو ته ورسېد؟
۲- طاهر ولې د عباسي خلیفه نوم له خطبې څخه لرې کړ؟
۳- په لومړي سر کې کومې ډلې له یعقوب لیث صفاري څخه پلوي وکړه؟
۴- د بغداد له عباسي خلیفه سره ولې د یعقوب لیث صفاري اړیکې ورانې شوې؟
۵- د سامانیانو پلازمینه په کوم ځای کې موقعیت درلود؟
۶- دغه تش ځایونه ډک کړئ. د سامانیانو رټ او مهم تولواک .... نومېده او د هغه په دربار کې .... سره راټول شوي وو.
۷- ستاسو په اند د ساماني دولت د وضعې د خرابېدا لامل څه و؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

غزنويان او سلجوقيان

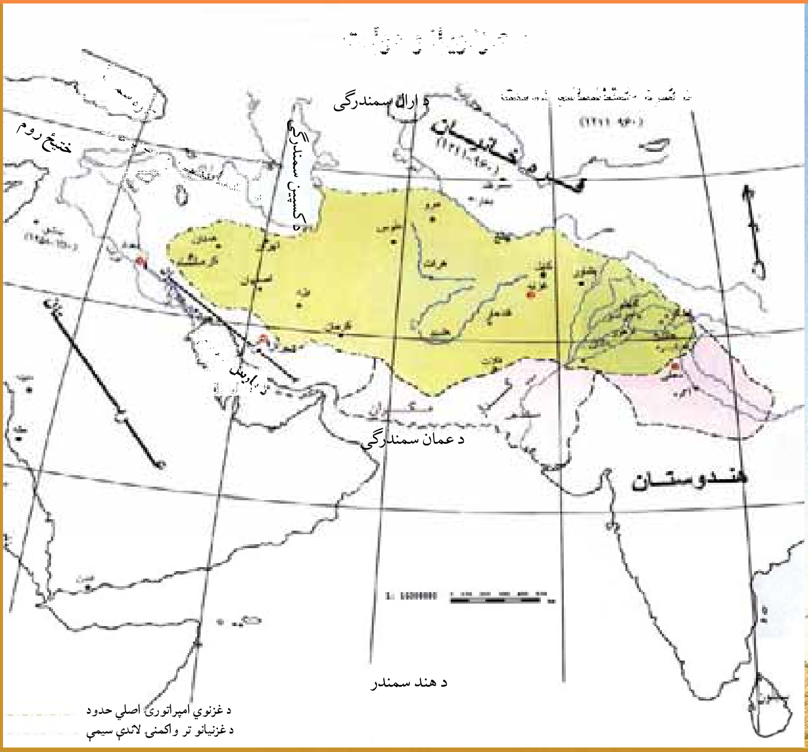

ايا پوهېږئ چې غزنويانو او سلجوقيانو په افغانستان کې څواکمن حکومتونه رامنځ ته کړل؟

د غزنويانو د لړۍ بنسټ اېښودونکی **الپ تګين** دی. هغه د سامانيانو په دربار کې له ترکي توکمه امراوو او سردارانو څخه يو تن و. خو د غزنويانو حکومت د **سبکتګين** په واسطه رامنځ ته شو. دی د الپ تګين زوم و او د غزني له ټولواک (لويک) سره په جنګ کې يې بريا ترلاسه کړه.

سبکتګين همدارنګه د غزنويانو د حکومت لمن د هند تر **جيپال** پورې وغزوله له ده وروسته د ده زوی **سلطان محمود غزنوي** ټولواک شو. ده په لومړي سر کې دننه په افغانستان کې د خپل حکومت ستنې ټينګې کړې او وروسته يې بيا د هند په لوري د عسکري سوقياتو په مټ د خپل حکومت لمن تر هغو سيمو وغزوله. ده په دغو سوقياتو کې ډېر غنايم ترلاسه کړل او هغه يې غزني ته راوليږدول. په دغو غنايمو سره د غزني ښار څه نا څه ودان شو. په دغه ځای کې ډېر پوهان او شاعران لکه ابوريحان **البيروني**، ابومنصور **دقيقي**، **فرخي سيستاني** او **عنصري بلخي** سره راغونډ شوي وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له سلطان محمود ځخه وروسته غزنويان

سلطان محمود غزنوي په ۴۲۱ سپوږمیز/ ۱۰۳۰ زکال کې مړ شو له ده وروسته د ده زوی **مسعود** ټولواکۍ ته ورسېد. ده د خپل پلار په شان پوهه او ذکاوت نه درلود. ځکه نو د غزنوي حکومت سرداران ورځخه ناهيلي شول او دده له پلوۍ ځخه يې لاس واخيست. په همدې حال کې په **مرکزي اسيا** کې يو بل **ترک توکم** ځواک رامنځ ته شو. دغه ځواک **سلجوقيان** وو چې د مرو، نيشاپور او هرات تر نيولو وروسته له **غزنويانو** سره جنګ ته تيار شول. د دواړو لوريو ترمنځ په ۴۳۱ سپوږمیز/ ۱۰۴۰ زکال سرخس ته نږدې د **دندان قان** په سيمه کې جګړه پېښه شوه چې په پايله کې سلطان مسعود غزنوي ماته وخوړه او هندوستان ته وتښتېد. له دې ځخه وروسته دغزنويانو ضعيف حکومت ۱۳۰ کاله دوام وکړ. خو سيمه يې ډېره محدوده وه او بالاخره دغه لړۍ د غوري شاهانو (ټولواکانو) په لاس له منځه لاړه.

د غزني بالاحصار

(c) ketabton.com: The Digital Library

سلجوقيان

سلجوقيان هم د ترکمنانو له توکم څخه شمېرل کېږي. د سلجوقي ترکمنانو نيکه **سلجوق** نومېده. ده ځلور زامن درلودل، د ده يو زوی **د اسرائيل** په نامه **د سلطان محمود** لخوا ونيول شو. د هندوستان په کالنجر کې تر ۷ کلو اسارت نه وروسته هملته و مړ. دغه کار د غزنويانو او سلجوقيانو تر منځ د دښمنۍ لامل وګرځېد خو د سلجوقيانو د لړۍ بنسټ اېښودونکي **طغرل بيګ** د سلجوق لمسی دی. همده د دندان قان په جګړه کې سلطان مسعود ته ماتې ورکړه او رټ او مهم ولايتونه يې په ماوراءالنهر، ايران او افغانستان کې لاس ته راوړل. له طغرل بيګ نه وروسته دده وراره الپ ارسلان حکومت ته ورسېد. ده د (ملازجرد) په جګړې کې روميانو ته ماتې ورکړه او کوچنی اسيا يې ونيوله. د ده زوی ملکشاه هم په ختيځ کې تر چين او په لوېديځ کې د مديترانې تر سمندرګي پورې ورانديې تګ وکړ.

د سلجوقيانو را پرزېدا

د سلجوقيانو پراخ هېواد هم د سلجوقي شهزادګانو ترمنځ و وېشل شو. شهزادګانو د خپلو وزيرانو په مرسته چې **اتابک** نومېدل د حکومت چارې پرمخ بېولې.

همدا کار د دې لامل و ګرځېد څو دغه سلجوقي پراخ هېواد ټوټې ټوټې شي چې په پايله کې نورې لړۍ لکه خوارزم شاهان، قراختايان او غوريان رامنځ ته شوې او د سلجوقي ستر هېواد سيمې يې ونيولې.

د سلجوقيانو د هېواد نقشه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سلجوقيانو ستر خدمت

يو له هغو سترو چوپړونو (خدمتونو) څخه چې سلجوقيانو زموږ د هېواد کلتور او تمدن ته وکړ دا و چې د وی **فارسي ادب** او فرهنګ ته پاملرنه واړوله. فارسي ادب او فرهنګ د سلجوقيانو له لارې **عراق، اذربايجان** او **کوچنۍ اسيا** ته ولېږدېد. هغوی د **معمارۍ** په برخې کې هم زموږ هېواد ته ځانګړې چوپړونه وکړل. د سلجوقيانو په زماني کې د جوزجان په سرپل کې د **امام خورد** زيارت جوړ شو او همدارنګه د بلخ په دولت اباد کې يو **منار** تزئين وموند. همدارنګه د بلخ په لوېديځه برخه کې د **بابا حاتم** زيارت جوړ شو.

د سلجوقي د دوري يو اثر

په ټولګي کې فعاليت:

ګران زده کوونکي دې په دوو ډلو وويشل شي يوه ډله دې د غزني د پرمختګ او دغه راز د غزنويانو په دوري کې د دري ژبې او فارسي کلتور د پالنې لامل و شاربي او دومه ډله دې د سلجوقيانو په دوري کې د فارسي ژبې او ادب د غوړيدا لامل څرګند کړي.

پوښتنې:

۱. غزنويان او سلجوقيان له کوم توکم څخه وو؟
۲. ولې غزنوي حکومت په دې بريالي نشو څو د سلجوقيانو په وړاندې ټينګار وکړي؟
۳. د غزنويانو او سلجوقيانو ترمنځ د جنګ لامل څه و؟
۴. د سلجوقيانو د دوه رټو او مهمو ټولواکانو نومونه واخلئ.
۵. تش ځايونه ډک کړئ.
د سلجوقيانو پراخه هېواد......................... ترمنځ و وېشل شو او په همدې.................................
هغوی.................................... شول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوریان او خوارزم شاهان

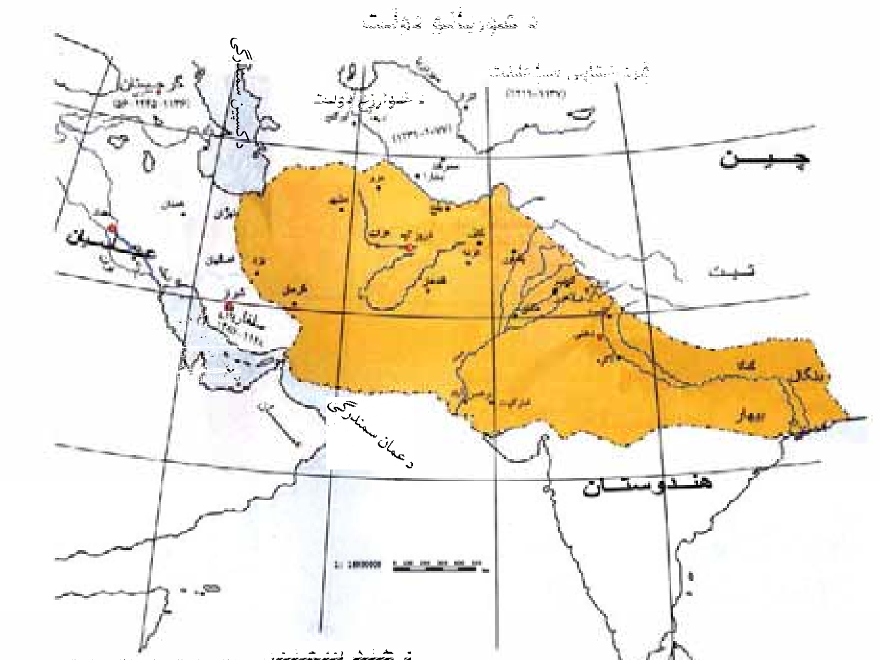

د سلطان غیاث الدین او سلطان شهاب الدین غوری په زمانه کې د افغانستان د غوریانو د امپراتوری سرحدات

ایا پوهېږئ چې غوري کورنۍ زموږ د هېواد ډېره لرغوني او پخوانۍ کورنۍ ده او ایا خبر یاست چې خوارزم شاهان په افغانستان کې د اسلامي سیمه ییزو حکومتونو د لړۍ وروستنۍ حکومت و ؟

غوریان

غوریان د غور یوه ډېره لرغوني او پخوانۍ کورنۍ ده. د دوی ستر نیکه **ملک شنسب** نومېده. ده د اسلام د ځلورم خلیفه **حضرت علی** (رض) د خلافت په دوره کې اسلام ومانه او د غور د حکومت فرمان یې ور څخه ترلاسه کړ. غوریان د **نبي کریم** صلي الله علیه واله واصحابه وسلم کورنۍ بني هاشم ته ډېر وفادار و څکه خو یې په عباسي پاچون کې هم ښه خوزښتناکه ونډه واخېسته. **امیر پولاد او امیر کروړ** د همدې کورنۍ بچیان و و. **امیرمحمد سوري** هم د غوري کورنۍ له شاهانو څخه دی. ده هم **د سلطان محمود غزنوي** د ناراميو په وړاندې پوره ټینګار وکړ. خو بالاخره د هغه له خوا اسیر شو. له دې څخه وروسته غوریان د غزنویانو تر سلطې لاندې ورغلل. کله چې د **سلجوقیانو** حکومت رامنځ ته شو غوریانو له هغوی سره هم یو لړ اړیکې درلودې. **سلطان غیاث الدین** غوري او د هغه ورور سلطان شهاب الدین غوري د غوریانو د حکومت لړۍ تر هندپورې و غزوله. **سلطان شهاب الدین** غوري په ۶۰۲ سپوږمیز/ ۱۲۰۶ زکال کې لاهور ته نږدې په یوې سېمې کې د هندوانو په واسطه و وژل شو. له هغه څخه وروسته غوري لښکرې د ستنېدو په وخت د خپه قومونو او قبایلو له خوا لوټ شوې. **خوارزم شاهانو** د دوی له ضعف او کمزورتیا څخه ګټه واخیسته او پر افغانستان باندې واکمنان شول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوارزم شاهان

خوارزم شاهان په ماوراءالنهر کې د خوارزم له ښاره را پاڅېدل. ویل کیږي چې د خوارزم لومړنی امیر انوشتګین غرجه نومېده. دهٔ د غرجستانو یا اوسني هزاره جاتو څخه و خو لومړني شخص چې خوارزم شاه ونومول شو د دهٔ زوی قطب الدین محمد و.

د دې کورنۍ نومیالی ټولواک **علاوالدین تکش** نومېده. دهٔ وروستني سلجوقي ټولواک **طغرل** وواژه او د ایران زیاتې سېمې او د افغانستان ځینې سیمې یې ونیولې. ددهٔ زوی علاؤالدین محمد تر ۶۱۲ سپوږ. میز/ ۱۲۱۶ زکاله پورې **غوري** دولت له منځه یو وړ. دهٔ هېواد په هندکې ترسند او په لوېدیځ کې تر عراق پورې پراخ و. د مغولانو په را منځ ته کېدا سره علاؤالدین محمد له ډېرو سترو ستونزو سره مخامخ شو په ۶۱۷ سپوږ. میز/ ۱۲۲۱ زکال کې یې له مغولو نه ماتې وخوړه او د ایران په لوری یې تېښته وکړه. او په پای کې د **مازندران** د ستر سیند یوې ټاپو وزمې کې یې ځان پټ کړ او هماڵته مړ شو. د دهٔ زوی جلال الدین محمد چې د مغولو په وړاندې یې د جګړې زیات ټینګار کاوه بالاخره په ۶۲۷ سپوږ.میز/ ۱۳۳۰ زکال کې دکردانو په مټ ووژل شو او په دې توګه خوارزمي حکومت په بشپړه توګه له منځه ولاړ.

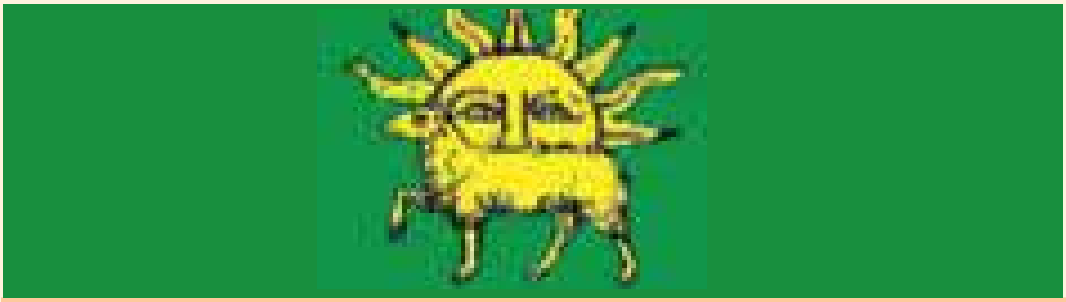

د خوارزم شاهي دولت بیرغ

په ټولګي کې فعالیت:

زده کوونکي دې په دوو ډلو ووېشل شي او د نقشې په ذریعه لومړۍ ډله دې د غوریانو او دوهمه ډله دې د خوارزم شاهانو د راپاڅېدلو ځایونه وښيي.

پوښتنې:

۱. د غوریانو د اسلام راوړنې مخینه څه وخت ته رسېږي؟

۲. د غوریانو رټو او مهمو پادشاهانو، ټولواکانو، نومونه واخلئ.

۳. خوارزم شاهان د څه ډول کسانو له خوا نسکور شول؟

٤. سلطان محمود غزنوي په .... یرغل وکړ او .... د هغه په لاس اسیر شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مغولان، تیموریان او دکرت اولاده

آیا پوهېږئ چې مغولانو زموږ هېواد په خاورو او وینو لیت پیت کړ؟ آیا پوهېږئ چې دکرت اولادې د مغولانو په زمانې کې حکومت جوړ کړ؟ او آیا پوهېږئ چې تیموریانو هم زموږ د هېواد په ځینو برخو حکومت کړی دی؟

مغولان

مغولان له مهمو اسیایي قامونو څخه دي. د دوی سیمه **مغولستان** د ترکستان او چین ترمنځ پرته ده. د دې خلکو د ژوند بنه قبایلي وه او تل له یوه ځایه بل ځای ته کډه کېدل.

مغولي قبایلو په ۶۰۲ سپوږمیز/ ۱۲۰۶ زکال د یوې لویې جرګې په ترڅ کې **تموچین** د خپل لارښود په توګه وټاکه او هغه ته یې د **چنګیزخان** لقب ورکړ. ده مغولي قامونه او قبیلې لاتورې هم سره یو کړې او د خپلو خلکو د لا ښه نظم او ثبات لپاره یې د "**یاسا**" تر سرلیک لاندې د مقرراتو یوه ټولګه رامنځ ته کړه.

د مغولانو یرغل

چنګیزخان په لومړي سرکې د ماوراءالنهر ښارونه د خپل یرغل موخه وګرزوله او په ۶۱۶ سپوږمیز/ ۱۲۲۰ زکال کې یې د **اترار** ښار ونیو په دې ښار کې د مخه یو مغولي سوداګریز کاروان د دغه ښار د حاکم له خوا لوټ شوی و.

د بخارا، سمرقند، خوارزم او مرو ښارونه هم د مغولو په لاس ته ورغلل او د دغو ځایونو په زرهاوو تنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library